

Pagusara's Protest Poems (2005-2006)

Poet/Essayist/Storyteller Don Pagusara continues his tradition of street parliamentarianism with his unique brand of satirical social commentary. A multi-awarded writer, Pagusara won the 2005 Palanca Memorial Award for Short Story in Tagalog for Mga Landas ng Pangarap, a retrospect on student activism during the Martial Law years. Here are some of his protest poems that were read and performed in various public fora and civil society gatherings in the wake of corruption scandals rocking the Arroyo administration.

Berso-berso sa Namatayng Mandato ni Gloria

Dunay mga "hunyango" maghimng koryograpi samtang namulong ang

KULILISING HARI:

[sa podium]:

Maayong gabii kaninyo hatagan!
Binati kong Haring Katilingban!
Kaninyong tanan maayong gabii!
Maayong gabii kaninyong tanan!

Mga halangdon ug mga mayukmok
Mga abtik ug mga hinayg lihok
Mga adunahang nagyaka sa bulawan
Mga pobreng naglunang sa kalisdanan
Mga ulo ug mga tiil sa katilingban
Mga atop ug mga haligi sa katawhan
Maayong gabii kaninyong tanan!

Nagkatigom kita dinhi karon
Kay wala kita magkatibulaag
Nagkatapok kita ug nagkahiusa
Nga saulogon kining gabhiona
Isip takna nga labing malipayon
Pasidungog sa usa ka kamatayon

Kamatayon kining labing pinaabot
 Gilaoma'g giandom sa mga alaot
 Kamatayon kini sa diwa nga hiwi
 Sa utok nga nagbantigi sa kagahi
 Kamatayon kini sa dakong bakunawa'ng
 Mitukob sa kamatuoran tang gisingba

Ihudyaka ta pinaagi sa mga berso
 Mga balak, awit ug mga diskurso
 Ang gitagamtam ta karong himaya
 Pagkapukan sa pangulong mandaraya!

Karong gabhiona atong ipahungaw
 Ang atong gikumkom nga hagawhaw
 Karong gabhiona atong ipasibaw
 Ang pinugngan tang mga yawyaw
 Karong gabhiona atong ipalutaw
 Ang giluum tang mga tiyabaw
 Ipakayab ta sa kapanganuran
 Ang bandila sa atong kadaogan!

Apan sa dili pa nato pagasugdan
 Ang mga suliyaw sa katawhan
 Pamation ta una ang usa ka awit
 Sa usa ka grupong mag-aawit

AWIT:

Pasaway Pasaway Pasaway
 Laway ni Glo nagtabisay
 Nag-um-om siyag mga pulong
 Gibugwak ay mga limbong
 Mga mata niya gipapungay
 Luha sa buaya ipa-agay

Patahom Patahom Patahom
 Matakpan ang mga limbong
 Pahumot Pahumot Pahumot
 Sa rehimen niyang mabantot
 Palusot Palusot Palusot
 Gobyernong nagkagusot-gusot
 [BALIK-BALIKON]

KULILISING HARI: Ug karon mga higalang buotan
 Sugdan na nato ang kalingawan
 Kining berso-berso sa patay
 Nga atong labing gikalipay
[Mopakayab ng tubao sa ibabaw]
 Lupad panyong palaran!
 Panungsong sa kahanginan
 Masangit ka man sa mga panganod
 Sa mga sungog ug sulog ayaw pa-anod
 Padayon sa imong panaw ngadto sa unahan
 Didto tugdon sa tugkaran sa mga binanwagan.

[I-itsa ang panyo ngadto sa sector sa mga propesyunal... puniton ang panyo sa mga propesyunal... mobimog libak nga kandas-sayaw...]

MGA PROPIESYUNAL: Dakong hagit kining among nadawat
 Nga sa panyong palaran kami gi-aghat
 Dili tiaw kining garbong naangkon
 Gitugyanan ning tahas nga talagsaon

PROPIESYUNAL 1: Buyno, sugdan ko na sa pagsugid
 Nganong kami karon nanuhid
 Buot namog mahibal-an ang matuod
 Sa iskandalong Garci Tapes nga nabaniog

Imuod ba gayod ang mga olo-istorya
 Sa gamitoy nga Babayeng Salamangkera?
 Aber, sayri kami ug arang pasabta
 Nganong angay tang magrekoreda.

PROP. GRUPO 2: Maoy nasawod sa among dalunggan
 Asoy sa hitabong dakog hinungdan
 Tiaw mo bay dako ug taas nga punoan
 Ang nasangkot ning maong hilisgutan?

PROP. GRUPO 3: Sa amo man gung pag-asikaso
 Sa inadlaw-adlaw namong trabaho
 Wala kami magdahom nga magubot
 Malinawong kinabuhig mga paningkamot

Gikan sa opisina ug trabahoan
 Diretso kaming mopauli sa pinuy-anan
 Apan gihisol kami niining bulo-balita
 Nga kono may tingog nga kahibulongan!

[*Isal-ot dayon ang tipik sa audiotapes nga "Hello Garci..."*]

TANANG PROP. GRUPO: Ay, mao ba kana ang atong nabatian?
 Di ba kana tingog og babayeng sungayan?

KOLILISING HARI: Ayoha gayod ninyo sa pagpaminaw
 Kay dili kana butang nga tiaw-tiaw

PROP. GROUP 2: Ay pastilan, tingog sa atong pangulo!
 Ug sa Comelec Komisyoner Garcillano!
 Ay naku! Mga pak-an sa Impiyerno!
 Pagkadako uyamot nga iskandalo!

AWIT: Gitonto Gitonto Gitonto
 Ang katawhang Pilipino
 Gikawat Gikawat Gikawat
 Mga balota tang sagrado
 Pastilan Pastilan Pastilan
 Pangulong walay hinungdan
 [BALIKON KAUSA]

PROP. TANAN: Angay gayod diay mag-alburoto
 Ang tibuok katawhang Pilipino
 Angay gayod nga atong dughiton
 Kanang pangulong nagpaka-aron-ingnon!

Ang katarong kinahanglan ipasunod
 Sa mga henerasyon nga sumusunod
 Ang pangulo dapat maoy sanglitanan
 Sa katarong ug maayong binuhatan!

Naunsa ba hinoong pagka butanga
 Sa binuang mao may nag-una-una?
 Moralidad sa public service
 Dili gayod dapat isakripays!

AWIT: Moralidad Moralidad Moralidad
 Ang dapat na ipatupad
 Dili yawan-ong abilidad
 Sa panikas ug pangilad
 Moralidad Moralidad Moralidad
 Ang dapat na ipatupad. . .

TANANG GRUPO: Angay gayod nga pakanaogon
 Kanang pangulong nagpaka-aron-ingnon
 Wala na siyay *moral ascendancy*
 To remain in the Presidency!
 [BALIK-BALIKON...FADE OUT]

KOLILISING HARI: Haring katilingban! Ating pakinggan
 Ang mga sektor nga linupigan
 Lupad panyong palaran
 Ngadto sa mga pabrika'g mga pandayan!
 Panungsong sa kahanginan
 Lahos ngadto sa mauswagong nataran
 Sa mga mamumuo ug mga trabahante
 Mabayanilhong sektor sa atong society..!

*I tsa ang tubao ngadto sa mga mamumuo...puniton dayon ug mobimog
 kundas-sayaw ang grupo sa mga mamumuo...dinyogon sa kantang Leron Leron
 Sinta...*

KANTA:	<i>Leron leron sinta</i>	<i>Leron leron sinta</i>
	<i>Umakyat sa pulitika</i>	<i>Mikatkat sa pulitika</i>
	<i>Pagdating sa Malakanyang</i>	<i>Pagtuntong sa Malakanyang</i>
	<i>Ayaw nang bumaba</i>	<i>Di na gyud manaog</i>
	<i>Ano kayang dapat gawin</i>	<i>Unsay angayng buhaton</i>
	<i>Sungkitin na lang natin</i>	<i>Dughiton na lang natin</i>
	<i>Babagsak din ang tuta</i>	<i>Mahulog ra gihapon</i>
	<i>Walang mataawa</i>	<i>Pangulong limbonganon</i>

GRUPO 1: Pagkaluoy nining atong kaliwat
 Bililhong mga boto nato gikawat
 Unsa na lay nahibiling hinagiban
 Aron atong katungod mapanalipdan

 Gibakyaw tang mga kamot ug isipan
 Pagmugnag mga himan sa katilingban

Nagtukaw ta sa lawom nga kagabhion
Aron tiunayng kauswagan maangkon

Gipatuloan tag singot, luha ug dugo
Kaugmaon sa mga anak nato mapupo
Giduas tang lawas sa ulan ug init
Pagkaon sa banay mapupho...mapunit

GRUPO 2: Apan naunsang pagkabutanga, igsuon?
Giunsa ka, O mamumuong Pilipinhon?
Nagkarmot imong kamot sa kalapokan!
Imong gipamupho mga lusok sa ulan!

Gilaksi sa pus-on sa yuta imong kaliwat!
Dila mong tuburan sa pulong gilangkat!
Lindog sa pangandoy gihulbot sa imong dughan
Gamot sa damgo gilarot sa imong alimpatakan!

GRUPO 3: Gisungkab ang kalan-on sa imong abohan
Gipatagamtam kag panyawan sa kaulipnan
Gihukasan sa kaligdong imong panagway
Dugo'g singot mo sa bukobuko nanagayday!

TANANG GRUPO:

Apan kinsay nagsagakay sa kalag sa nasod? Kinsay namupho sa mga piraso sa ekonomiya? Di ba ang gitawag nilag "bag-ong bayani"—ang mga mamumuo nga ilang gisupsopan sa dalisayng mithi ug bililhong dugo? Nga imbis panalipdan ug labanan, gipasagdan lang taliwala sa mga abuso'g pagdagmal sa mga langyawng amo nilang way batasan?

Kinsay nagsapnay sa nagkagidlayng lawas ni Huwan dela Krus nga giluiban nianang Babayeng Salamangkera sa Malakanyang? Di ba ang mga **trabahanteng migrante** kansang mga remittances maoy nahimong mga tukod sa nagkagidlayng ekonomiya sa nasod?

Bangon sa imong pagkapukan! Bangon kadugong ulipon! Usba ang dagway sa kalibotan! Ipatunhay ang tinuod nga kaangaya'g demokrasya sa katilingban!

Palagputon ang Babayeng Salamangkera sa Malakanyang! Isalibay siya sa basurahan sa kasaysayan..!

[Isal-ot dayon ang mosunod nga Kanta. . .himoag koryograpi].

KANTA: Sitsiritsit sakay transit
Gloria Arroyo ipasirit-sirit
Pasakya na sa huling *last trip*
Ihulog dayon sa lawom nga *cliff*

Sitsiritsit Alibangbang
Nagun-ob ang Malakanyang
Gloria Arroyo natikangkang
Tungod sa iyang mga binuang
[BALIKON]

KOLILISING HARI: Lupad panyong palaran! Lupad ngadto
Sa mga halapad nga kabanikanhan!
Panungsong sa kahanginan
Masangit-sangit ka man sa kakahoyan
Paraygong dagpas sa ilang dahon tagamtama
Kabyon sa nagduyan-duyan nilang mga sanga
Adto tugpa sa mga darohan ug mga laguna
Ang mga anak-sa-yuta timbayaa...

[I-itsa ang tubao ngadto sa mga grupo sa mag-uuma...puniton sa mga mag-uuma inubanan og gamayng sayaw...]

GRUPONG
MAG-UUMA: Salamat, Salamat kay nahinumdoman
Kaming mga molupyo sa kabanikanhan!
Kanunay na lang ang mga anak-sa-yuta
Gihulagway sa pasumbingay'g talinghaga.

Apan karon niining kraysis sa katilingban
Di ba pirme kami ninyong gikinahanglan?
Diin man diay gikan sulod sa inyong tiyan?
Di ba sa gugmang gibinhi ning among dughan?

GRUPO
MAG-UUMA. 1: Hataas na ang gibaktas sa among kaliwat
Subay sa mga adlaw'g gabiiing nagsugat-sugat

Ang mga kakognan ug mga kabugangan
Saksi sa kasakit ug kalisod nga among naagian

Giantos namo ang mga kagutom ug kauhaw
Gitagamtam ang mga kalaay ug kamingaw
Gihawan namo mga dalan-dalan sa kasaysayan
Way laing tinguha mahikyad ang kauswagan.

GRUPO
MAG-UUMA 2:

Gihagdanan namo ang mga kilid sa bungtod
Mga gihay sa bangaw halos amo nang gikab-ot
Apan ang damgong gihagoan namo pagdaro
Gitampalas! sa mga gamhanang way puangod.

Nagtagik kamig balitaw sa among pangandoy
Gihandom haruhayng kinabuhi sa among asoy
Huyuhoyng mosapigad sa among dughan
Mohupay unta sa kaul-ol sa balatian.

GRUPO
MAG-UUMA 3:

Ug karon midangat balitang makalilisang
Gikawat ang balotang among gipakabalaan
Paglaom nga makalingkawas sa kaalautan
Giyatakan, ginudnod sa lapokong lunangan!

Di pa ba igo kami kanunayng gipasayaw
Sa tugtog sa armalayt ug mga balang latagaw?
Di pa ba igo nga kami permeng gipakaon
Sa granadang kagumkom murag chicharon?

Hangtod karon among katungod gigaray
Sa bala, bulawan ug goons nga piniliay!
Unsay katungod anang babaye sa Malakanyang
Nga di manaog sa gi-iskwat niyang lingkoranan?

TANANG GRUPO
MAG-UUMA:

Darohon ta ang atong kauswagan
Dili ta magsalig sa pangulong tikasan
Itisok tang mga binhi sa katarungan
Isalikway mga peste sa katilingban!

Manaha ug manalingsing ang kadaogan
Mosanga-sanga ang mithi sa kaangayan

Ang numero unong tikasan sa nasod
Sa lapok sa kasaysayan atong inudnod!

KANTA:

Bahay kubo	Sekretaryo Bunyi
Malaking palasyo	Murag perikong bungli
Naninirahan doon	Hiwing dila niya
Ay puro aso	Sumpay sa kang Gloria
Presidentang aso	Kang Gloriang diskarte
First gentlemang aso	Siya maoy tigsulti
At marami pang iba	Kang Gloriang pamakak
Mga tuta nila	Siya maoy tigputak-putak!

.....

Bahay kubo	Naay irong presidente
Malaking palasyo	Irong bise-presidente
Ang nanagpuyo didto	Ug daghan pang iro
Dili na mga tawo	Mga iro sa gabinete!!!

KOLILISING HARI:

Mga Binating kaigsuonan
Ipalupad nato karon ang panyong palaran
Sa mga hilit nga dapit sa atong katilingban!
Lupad panyong palaran!
Panungsong sa kahanginan
Adto tugpa sa kabukiran,
Kalasangan ug kabungturán
Nga gipuy-an sa atong
Lumad nga kaigsuonan!

[I-itsa ang panyong palaran sa mga grupong Lumad...puniton human sa sayawng lumadnon...]

LUMAD GROUP :

Kami ang mga gamut sa kaliwat nga tabunon!
Mga tinubdan sa yuta, tubig ug kalasangan
Sa taknang tanan among giampinga'g gibalaan
Motunhay'g mabuhi ang tanang kaliwatan.

Gipahaom pagbati'g pangisip sa kinaiyahan
Dagpas sa huyuhoy gininhawa sa kalangitan
Haganas sa sapa dugo sa among kaugatan
Tingog sa mga hayop awit sa among dughan.

Gikaistorya namong mga bathala sa kinaiyahan,
 Giampoan si Magbabaya'ng labing gamhanan
 Gitamod ang mga anito'ng abyan sa katawhan
 Kami ang sumpay sa nalintang kasaysayan.
 Apan dakong kaalautan ang gidangatan!
 Ang yutang kabilin sa among katigulangan
 Giamong-amongan man ug gipasipad-an
 Sa tawong mao untay saligan ug sandigan?

Nganong gipahat-pahat sa mga gamhanan
 Ang kayutaa'g kalasangan sa kabukiran
 Ang mga bungtod gipatag ug gihawan
 Ang mga tuburan sa tubig gihiloan?

Buot nilang among kaliwat mahanaw
 Buot nilang among kultura matunaw
 Gibinhiag hilo ang yuta, tubig ug hangin
 Tanang kinabuhi sa kalibotan naangin.

Wala tahura among kulturag tradisyon
 Giyatakan katungod namong tawhanon!
 Ang Presidenteng kanamo nag-ulo-ulo
 Mao ra usay nagpakyas sa among damgo.

Busa ania kami nakighiusa kaninyo
 Patalinghugan unta among mga reklamo.
 Maoy bugtong tuyo namo ug tinguha
 Motunhay sa hangtod among kabiling yuta.

Kabilin kini sa among mga ginikanan!
 Kabilin kini alang sa tanang kaliwatan!
 Kabilin kini sa kaliwat nga tabunon!
 Kabiling angay sa tanan tauron!

Busa, among ipangaliya'g ipanalangin
 Sa mga Bathala sa yuta, tubig ug hangin
 Nga unta atong kahiusahan karon
 Molungtad hangtod sa layong kaugmaon.

Duyog kami sa pakigbisog sa tanan
 Duyog kami sa kaluwasan sa katilingban
 Nga nagkaguliyang tungod sa pangulong
 Wala maga-ila'g katarong ug kaligdong.

[Isal-ot dayon ang Lumadnong sayaw ug kanta...mopuli sa pagtugtog ug pagsayaw ang mga Moro nga duyogan sa tugtog sa Kulintangan...]

KOLILISING HARI: Ay, Haring katilingban
 Ania pamatia! Sud-onga!
 Midangat ning atong panagtipon
 Ang mga igsuon natong mabayanihon!
 Wala na paabota pa ang panyong palaran
 Nga maoy modapit sa ilang pakig-ambit
 Ania ang mga Moro'ng binati tang kaiguonan
 Sa ilang pasundayag sa taliwala ning nataran!

MGA GRUPONG MORO: Salaam Mulaikum!
 Maayong gabii kaninyong tanan!
 Makig-ambit kami sa among kasaysayan
 Kay ang kasaysayan maoy among tinubdan.

GRUPONG MORO 1: Sulod sa daghanang siglo kami nakig-away
 Wala kami mapildi sa bisan kinsang kaaway!
 Nakig-atbang, nakigbisog, nakigsangka, nakiggubat
 Batok sa buot mopuo sa among kaliwat!
 Misukol kami sa Katsila, Amerikano ug Hapon
 Ug misukol kami sa gobyerno sa karong panahon.
 Ang pakiggiyera tipik na sa among kultura
 Kay sa among katigulangan kini gipamana.

[Isal-ot ang mosunod nga awit nga dunay koryograpi...]

AWIT: Ang among pakikibaka
 Na minana sa kasaysayan
 Maghahatid sa amin
 Sa dagat ng aming pangarap

Sasagi kami sa mga bato
 At mga ugat ng mga puno
 Gagasgas sa aming puso
 Susugat sa aming kaluluwa

Ngunit di kami malulunod
Sa sindak at panghihina
May lakas ang paninindigan
May tiwala sa tagumpay

Hawakan natin nang mahigpit
Ang tagdan ng ating mithiin
Nagsimula sa bukal ng sapa
Na kasaysayan ng ating lahi...
[BALIK-BALIKON]

[Magpadayon ang tugtog sa kulintang... nga sayawan sa mga Moro...]

GRUPONG
MORO 2:

Allahu Akbar! [Allahu Akbar!]
Mabuhay ang pakiggubat sa mga Moro!
Mabuhay ang katawhang Bangsamoro!
Dili mamatay ang kawsa sa mga Moro!

Nahisulat na sa kasaysayan ang kadaogan
Sa pakigbisog sa katawhang Bangsamoro
Kawsang naggikan sa tuburan sa kasaysayan!
Nga dinuyogan sa panalangin ni Allah!

Ang gobyerno sa Pilipinas pareho ang gihimo
Sa mga gobyerno sa mga Katsila'g Amerikano
Batok sa Moro naglunsad ang Katsila og gubat
Ang Amerikano mao man usab ang gibuhat!

Ang Total War Policy sa gobyerno karon
Batok sa Muslim sa Mindanao mao ra gihapon
Buot paludhon ang katawhang Bangsamoro
Apan mapakyas kini sama ra usab kaniadto.

Bisag kinsay presidente, ma-lalaki o ma-babaye
Pareho ra ang gipasunod nga "Total war policy"
Dili kami mahadlok bisan kinsa pay pangulo!
Mosukol kami kun dili kami irespeto!

[Himoon ang usa ka "war dance"...]

KOLILISING HARI: Ug karon Haring katilingban!
Ipalupad ta ang panyong palaran
Ngadto sa sabakan sa mga kababayen-an!
Ang mga kamot nga nagtabyog sa duyan
Maoy mga kamot nga nagmando sa kalibotan.
Hatagan tag luna ning atong kalingawan
Kay katunga sa langit gisangga sa kababayen-an!

[I-itsa ngadto sa kababayen-an ang panyong palaran...puniton sa mga babaye nga dunganan og kiatkiay].

GRUPONG
WOMEN 1:

Sukad pa sa pagmugna sa kalibotan
Sukad pa sa paghimugso sa buhilaman
Ang kababayen-an may papel nang gidala
Gipatunhay hangtod karong panahona:

Ang iyang dughan sa kinabuhi tuburan.
Ang iyang dila sandayong sa kinaadman.
Milipang ang bata sa gatas nga gipasuso
Salabutan mihait sa pagtulun-ang gipamatuto.

Apan latas sa daghanang mga siglo
Gituis ang lintunganay sa iyang pagkatawo.
Babaye gihimong dulaan sa mga gamhanan
Iyang lawas gitampalas ug gipahimuslan.

Ginudnod sa lapok ang iyang kaputli
Gikutaw sa tuman iyang isipa'g pagbati,
Apan, taliwala sa kaguliyang sa kasaysayan
Babaye mibangon sa bantok niyang baruganan.

Gibakyawng lintungnay sa iyang pagkatawo
Gipakayab watawat sa iyang tawhanong tribu!
Nakigharong ug nakigbisog sa mga gamhanan,
Gibawi luna nga gisakmit sa mga tampalasan!

[Dinhi kantabon ang usa ka awit sa kababayen-an...]

GRUPONG
WOMEN 2:

Milabay na ang panahon sa babayeng
walang kibo;
Dili na babayeng martir, kundili babayeng martilyo.
Apan kining babayeng nagpabaga sa nawong
Nagpaka-aron-ingnon nga binibining halangdon,

Angay kining idayag isip babayeng maka-demonyo
Kay kinawat ang iyang gilingkorang puwesto!
Kinsang bayhana karon sa tibuok Pilipinas
Ang molabaw ni Gloria sa kaluod ug kahilas?

Gipakaulawan niya tanang babayeng Filipino!
Way makatupong sa iyang pangilad ug tinonto!
Giluiban niyang pagsalig sa Pinoy nga kabataan!
Gibuling-bulingan ang dagway sa Pinay nga Inahan!
Dili gayod siya angayan sa nasod mamuno.
Dili maayong sumbanan sa mga bag-ong tubo.
Dapat sa gahong sa kasaysayan siya ilabay
Usa ka babayeng pasaway pasaway pasaway...!

AWIT: Pasaway pasaway pasaway
Babayeng taas og sungay
Tabisay tabisay tabisay
Kagaw sa iyang laway
Pamakak pamakak pamakak
Himungaang nagputak-putak-putak
Putak-putak-putak-putak [8X]
FADE OUT

KOLILISING HARI: Ug karon haring Katilingban
Adto ta sa talagsaong istambayan!
Ipalupad ta ang panyong palaran!
Sa mga tawong tigmugnag alampat!
Nga sa iningles ginatawag og ART...
Sila diay ang mga artista—
Magbabalak, mag-aawit, dibuhista,
Mananayaw, musikero, dramatisista!

Lupad panyong palaran!
Panungsong sa kahanginan!
Sa taytayang rainbow ka manubaysubay
Kay mga artists anha dinha maglumbaamay!

*[I-itsa sa grupo sa mga artists and panyo...puniton sa mga artists
nga mokundus-mosayaw...]*

ARTIST GROUP 1:

Kami ang magbabalak sa komunidad
Sa talinghaga mopisi ug mohubad.
Gihagpat namo ang dahong kamunggay
Aron subakag mga pulong pasumbingay.

Usahay among balak sa atop moagik-ik
Kay gitikon sa mga ulan ug taligsik.
Usahay buhawi'g alimpulos maoy ipagaray
Mga kasukong ipahungaw ug ipabuhagay!

Apan dili kalimtan katilingbang gipuy-an!
May badlis sa kasakit gipatik sa dughan—
Ug ania ang among pagmahay ipasibaw,
Giulohan kinig “Daman ni Huwan Hanggaw”

gutom uhaw
yawyaw yagaw
presidente amaw
malakanyang hugaw
gisilhigag taphaw
kamot may kagaw
salapi gikawkaw
katawhan tiyabaw
gloria way ulaw
bagag nawong misiaw
katawhang alaot suliyaw
libolibong kumo gibakyaw
libolibong tiil nalambod sa alisngaw
singot sa asfaltog yuta nanglugmaw
lang-og sa kanal gikutaw
bandila kayabkayab sibaw
istremers gumamela sa kalimutaw

plakards sa dalan lutawlutaw
ekspedisyon gilusad ang panaw
layo gilantaw
lunhaw gitataw
isla migimaw
waw waw waw!

ARTIST GROUP 2: Ug kami man usab ania
Ang mga artistang tig-salida:
Moawit, mosayaw, modrama
Modalit sa among piyesa
Ug ania paminawa, sud-onga:

KANTA: [Tono: *Magtanim Hindi Biro*]:

1 Manglimbong dili tiaw Kupot cellfon tibuok adlaw Garcillano sa Com-elex Ginatawgan ug ginatex	2 Pamakak dili tiaw Mata pinalugmaw-lugmaw Pero ang buayang luha Dili gayud makalugwa
Hello Garci Hello Garci Ayos bang ating diskarte Oh Yes Mam, Ayos lang Mam! Dagdag-bawas akoy Number One!	<i>Lapse in judgment</i> lang kadto Nganong di man mo motuo Kamo bay presidenteng peke Sayon ba ang <i>mobaki-baki..!</i>

[*Isal-ot dayon laing kanta...*]

1 Ang sabi ng iba
OK itong si Gloria
Ang sabi ko naman
Komporme sa Gloria
May Gloria Gloriahan
May Gloriang Labandera
Itong ating Gloria
Matinik sa pandaraya...

KORO: Santa Clara maawa ka
Gloria Arroyo matumba na
Sekretary Ermita tabanga
Dayongi ninyo ang gobyerno niya

2 Ang sabi ng iba
Matinik si Gloria
Ang sabi ko naman
Komporme sa tinik
May tinik-tinikan
May tinik sa duryan
At may tinik naman
Tinig sa panlilinlang

KORO: Santa Clara, maluoy ka
Fidel Ramos dali, patabak-a siya
Inigkalipong niya, sapnaya siya
Ikaw dayoy puli sa puwesto niya!
[Hahahaha Hahahaha! Joke lang!]

3 Ang sabi ng iba
Di gyud manaog si Gloria
Ang sabi ko naman
Aw naa ra na niya
Basig mahulog siya
Magka-piang-piang pa
Kay ang taongbayan
Giluod na sa iya..!

KORO: Santa Clara maluoy ka
Si Gloria karon nataranta na
Murag himungaang sigeng putak
Pero gipangitlog puro Bakak..!

4 Ang sabi ng iba
Truth Komisyon daw
Ang sabi ko naman
Ambot lang sa langaw
May Truth Konsomisyon
May Truth sa Eleksiyon
Kining klase sa Truth
Truth nga puro... PA-UTOTH!

KORO: Santa Clara maluoy ka

Si Gloria nagkautot-utot na
Pirmeng gilamoy ay panglingla
Gibutdan pati ang *utak* niya..!

ARTIST GROUP 3:

Kami man usab ang mga artistang biswal
Ang among medium mao ang mga kolor
sa rainbow
Busa nagahimo kamig mga dibuho
Kay usa ka gabii niana...among gidamgo—

Samtang nagdahunog ang mga tingog
Damgo sa katawhang murag dalugdog
Pinitik sa kasingkasing sa mga dinaugdaog
Nga nanawaga'g kaangayang matuod...

Gibadlis namo sa canvas sa among isipan
Ang panagway sa panaghiusa sa katawhan
Tulo ka katawhang naglangkob sa Mindanao
Mga Lumad, mga Moro ug mga Kristiyano...

Gibandila ang kausaban sa katilingban
Nga wala nay mga hakog nga gahaman
Nga kaugalingong interes ray gi-asikaso
Dili ang kaayohan sa pobreng mga tawo

[Magpintura ang mga artista samtang naay kanta nga tugtugon...]

Find us a rainbow
At the end of the storm
Find us a rendezvous
Where we can weave a dream

Find us a sunshine
At the end of the night
Find us a garden cove
Where we can share a dream
Find us a shelter
Where we can hide our fears.

There must be a place
Beneath a radiant sky
There must be a place

Where our dreams have a home
There must be a place
Where we can shape
Our lives with dignity
There must be some corner in the world
A place where peace and justice reign.
Somewhere on earth's surface
There must be a place
Where righteousness is rife
And one's integrity shines like a beacon . . .
And the world is a safer place
Where you and I can love and laugh.

[I-line up ang uban pang mga alawiton, lainlaing artista ug mga grupong mag-aawit, samtang padayon ang pagpintura sa mga artistang biswal sa isang mural!]

Manungha ang mga estudyante'g mga batan-on nga nanagbitbit og mga kandilang nagsiga (o mga sulo nga nagsiga). Mag-ambahan sila pag-recite sa:

Panumpa sa Kabataan

Kami ang mga kabataan ning atong panahon—saksi
Sa mga mahinuklogong hitabo sa atong kasaysayan.
Gitutokan namo sama sa mga mata sa Haring Adlaw
Sa iyang bulawanong dan-ag sa sayong buntag
Ang nahikyad nga kahimtang sa atong katilingban.
Among naaninaw ang mga bungdo ug kimba,
Mga suok-suok ug mga dayag nga luna sa kapatagan,
Ang nagpunsisok nga bahandi sa yuta ug kadagatan.
Among naamgo ang kaadunahan sa atong kaliwat. . .apan,

Nasaksihan usab namo ang kaalutan sa atong katawhan.
Mga igsuon nato sa kasiyudaran ug kabanikanhan,
Hinikawan sa kinabuhi — hubo sa dugokang
Panginahanglan sa lawas ug kalag . . .dinagmalan
Sa di-matsukod nga kalisod sa kawad-on, samtang
Nagburot sa sinupsop nga mga duga sa yuta
Ang mga alimatok ug linta sa katilingban!

Kami man ang manununod niining katilingban,
Kami man ang pagabinlan sa kasamtangang kalibotan,

Unsang matanga sa kinabuhi ang amo unyang hangpon
 Ug itugyan sa mga sumusunod namong henerasyon?
 Kun karon ang tinugyanan sa bahandi ug gahom
 Mao mismoy nagwaldas sa katigayonan sa nasod?

Mga kabataan! Ihangad ta ang atong mga agtang!
 Hangpon ta sa malinis nga tanlag ang gasa sa paglaom!
 Kalawaton ta ang kaalam sa atong katigulangan!
 Isipon tang tugahala ang diwa sa pagpakasakit ug pakigbisog!
 Ipanumpa ta nga ampingan ang kabiling dungganan ug hamili!
 Ipanumpa ta nga panalipdan ang kawsa sa atong mga bayani!
 Ihalad ta ang atong mga katakos, panlimbasog ug panahon
 Alang sa katunhayon sa matuod nga demokrasya ug katarungan!

Magkapit-bisig ta pagsugat sa kaadlawon!
 Sugaton ta ang dan-ag sa bag-ong ugma!
 Mabuhi ang mga kabataan ning atong panahon!
 Mabuhi ang Paglaom sa Inahang Yuta!

*[Inigkabuman sa Mural, bimoon ang usa ka Ritwal sa Kabiusahan nga
 Pangulohan sa Kathara Theatre Collective...]*

KOLILISING HARI: Mga Bathala sa hangin, tubig ug yuta
 Buligan ta si Gloria Macapagal Arroyo
 Sa iyang pagkanoag sa gikawat niyang trono.
 Agakayon ta ang espiritu sa iyang lingkoranan
 Nga mao karoy atong gitukawan . . . gilamayan
 Mibiya na ang espiritu sa iyang lingkoranan!
 Namatay na ang kang Gloriang Presidensiya!
 Namatay na ang iyang peke nga pangatungdanan!
 Tungod kay usa man siya ka *peke nga pangulo*
 Nahugno na karon ang *peke niyang mandato*.

Magsayaw kita ug maga-awit!
 Saulogon ta ang kalipay sa kadaogan!
 Sa atong bug-os nga kahusahan..!
 Maglipay ta! Maghudyaka ta!
 Ang espiritu sa Lingkoranan
 Ang mandato ni Gloria nahanaw na!
 Patay Ina ang Presidensiya..!

[Mopasundayag ang Kathara og Ritual Dance...]

BUNTAG NA!!!

Ang Babayeng Salamangkera ug ang Lalaking Tagolilong

Ang Malakanyang usa ka Ballot Box nga ang ablihanan
 murag mga ngabil nga gitak-om og labihan kahugot—
 gikandadohan sa sulod, ang bugtong yawe niini naa
 sa utok sa Babayeng Salamangkera, kansang dila
 gisungil og laway sa hanlulukay ug duga sa makahiya
 nga kun tandugo'g “sipyat sa paminsar” mokiyo-om
 ang iyang mga dahon sa tumang kahilom.

Trese ka buwan human sa eleksiyon sa miaging tuig,
 nagpabiling kinandadohan ang mga ngabil sa Malakanyang—
 bugnaw ang puthavng kahilom nga naglimin sa sekrito
 sa Babayeng Salamangkera sulod sa mga lawak sa hunahuna
 ug sa mga suok-suok sa kasingkasing sa Malakanyang.

Apan. . . kalit lamang. . . sama sa kilat ug lintik sa Abril! \
 taliwala sa mga ulan ug unos sa mga adlawg gabii sa Hunyo,
 samtang naghudyaka ang mga baki sa Malakanyang ug nagyagaw
 ang mga paghot sa mga iro sa Kongreso, human mapirmahi
 sa Babayeng Salamangkera ang balaod nga makale-VAT. . .

usa ka kagumkom nga hagawhaw mihungaw sa kiyoom nga baba—
 tingog sa usa ka babayeng nagsul-ob og tinahi-tahing mga balota

ang misiak sa makahinuklog nga kahilom sulod sa Ballot Box,
Hello Garci! timbaya nga gitubag usab dayon og *Yes Ma'am?*
 sa usa ka lalaking nakamutyag tagolilong, dili makit-an gumikan
 sa iyang gisul-ob nga RTWng gitatakan og COMELEC. Ug . .

dihadiha dayon nagsugod ang istorya sa makauulawng iskandalo
 sa kasaysayan sa demokrasya sa Pilipinas, diin gikawat
 ug giyatakan sa Babayeng Salamangkera sa Malakanyang
 ang mga sagradong balota sa katawhang Pilipinhon, sa ingon nga
 nahimong salawayong *mor-moro* ang atong nasudnong eleksiyon.

Nakalitan ang katawhan, daghan ang nakatuwaw og *Gaba niya..!*
 Pastilan, nangita gyud og lutsanan ang kamatuoran nga taudtaod nang
 gigil-asan sulod sa kinandadohanang mga ngabil sa Ballot Box—

Sa makausa pa napamatud-an ang sanglitanang: "*Way asong makum-kom, ug way tinagoang dili mabutyag sa tukmang panahon.*" Mikumpisal ang Babayeng Salamangkera sa Malakanyang, nagpatuso-tusong naghinulsol ug nangayog pasaylo sa katawhang iyang gilipat-lipat, gi-ilad, gilimbongan, gitikasan, gikawatan!

Ug gisalida ang makalingaw nga drama sa Babayeng Salamangkera! Gipaninguha sa mga direktor nga makapasundayag og melodrama! Apan ay! Pagka pulpol nga artista sa Babayeng taga-Malakanyang, nasihag sa mga matang gipugos pagpalulot— apan napakyas pagtabon sa lingla— aron unta makapatulo og *luha sa buaya*.

Ang elektronik hatod-kawat nga komunikasyon nga gikutay gikan sa Ballot Box nga gipuy-an sa Babayeng Salamangkera ug sa Ballot Box nga giluklokan sa lalaking nakamutyag tagolilong gisab-itan og daghang mga istoryang makapakitbi sa atay ug makapatindog sa balhibo!— tiaw mo ba kana...? nga

ang labing taas nga pangulo sa nasod nga angay untang maoy panaminan sa kaalam ug katarong sa tibuok kaliwat, maoy nangunay pagluto diha sa kaldero sa iyang utok ug sa karahay sa iyang kasingkasing sa mga salawayong buhat? Ug karon wala pa gihapon mohunong sa paghikay og mga malinglahong potahe aron magpabilin diha sa trono?

Mao ba kini ang iyang ihungit sa mga isipan sa kabataan isip pagtulun-an? Mao ba kini ang iyang gihikay nga kabilin sa tanang kabataan karon ug sa umaabot nga mga henerasyon? Mao ba kini ang pagtulun-ang gipasunod kaniya sa iyang gipasigarbong amahan?

Nga ang kabubut-on sa haring lungsod mahimo diayng tuison pinaagi sa salamangka, panikas ug panlimbong? nga mahimo diay kawkawon ug hugaw-hugawan ang katungdanan sa panggobyerno ug bale-walaon na lang ang yawan-ong binuhatan? nga dili pa igo ang atong paglunang sa korapsiyon ug kalisdanan? nga maninguha pa gyud kitang mahimong number one, dili lang number two, sa labing korapt nga nasod sa tibuok kalibotan?

Ang balota mao na lang ang nahibiling carta sa ordinaryong lungsoranon nga nagpapantay-pantay sa mga kabus ug adunahan. Kun kini lugoson pa ug tulison, unsa na lay hinagiban sa pobreng katawhan nga ilang mabakyaw aron ikapasutoy ilang damgo alang sa kaugmaon ug kaugmaran sa katilingban?

Ang baha sa katawhang nagprotesta nag-anam nag kadako. Ang alimpulos sa kasuko misamot na kakusog pagkusokuso, kay gilumpong sa Babayeng Salamangkera pagpapilit sa iyang sampot, garbo ug kaulaw sa lingkoranan sa gahom. Kining alimpulos motaban sa tanang sagbot ug hugaw nga maagihan sa iyang naghagiyos nga puwersa, samtang naklaro na sa tanan ang Babayeng Salamangkera usa ka peke nga presidente.

O Babayeng Salamangkera! Ang labing honorableng aksiyon nga angay mong himoon mao ang pagpanday og hagdanan nga imong gamiton pagkanaog gikan sa gahom nga imong giyak-an. Nawad-an ka nag *moral nga baruganan*. Dili matakpan sa bagang polbos ug kolorete ang kamuritsing nimong administrasyon. Dili masap-ongan sa bisan unsang pahumor ang baklag mong pagmando.

Samtang nagpasiatab ka nga imong mithi gikalos gikan sa tubig sa balon ni Bathala, hain ang katarong ug kaligdong sa imong buhat? Nganong nagkapuliki ka karon pagpanghagdawg mga malinglahong pulong ug lipat-lipat pagtabon sa kamatuoran? Ang gisingba mo bay Dios sa matuod ug katarong? O dios sa yawan-ong salamangka?

Babayeng Salamangkera! Por delicadeza, Panahon na nga manaog ka sa katungdanan! Manaog ka na sa imong giyak-an nga posisyon sa Malakanyang! Ug basin lang manaog usab imong ngalan nga nagbitbit og tatak sa kaligdong.

Simbang Tabi

ka
 ron
 kay simbang
 gabi
 dali
 diri
 sa
 akong tupad.
 guniti akong kamot
 ug awiton ta ang awit
 nga dugay nang gilugpitan sa
 atong mga dila. pagdupa sa mga
 bukton nato mata. . . gak ang alimyon sa
 sa mga bulak nga gisipitan nato sa atong mga ilok.
 Pinangga ko, **timbang tabi** ang ngalan sa
 bag-ong ritwal sa gugma nga saulogon sa siyam ka kaadlawon!
 Hawid! Hawid sa akong kamot. pinangga! Magkuyog ta ngadto sa
 mahimayaong pagbati! Manglupad ta nga nagsul-ob og mga pako sa anghel!
 Hahahay! Pagkalamang! Pagkalumoy sa imong palad! Makapahinumdom
 sa queso de bola spaghetti lechon kawali sa hamon
 mansanas lanzones bayabas rambuttan ubas peras
 red wine mangosteen durian buko marang mangga papaya tanang sud-an
 ug tanang prutas sa kalibotan atong tilawan kay pasko karon ug okey lang
 magpaburot sa bodega o magka-diarrhea basta di lang mamatay nga way sulod ang
 tiyan kay ulaw kaayo sa uska nasod nga sama sa atong Pinas nga
 natingban sa bahandi ug unya mao nay dangatan? Busa pinangga.
 hawid og hugot sa akong gugma! Ayawg lugaki imong pagtuo
 ug pagsalig kanako. Kay dili ako parehag bunyag sa Babayeng Salamangkera nga
 gitugyanan ta sa atong gugma. giwaldas ang balaang mandato sa atong balota!